

Pożyczanie pieniędzy a poduszka finansowa. Długi zawsze pod kontrolą

Wyjaśniamy

Z pożyczaniem pieniędzy i tworzeniem poduszki finansowej wiąże się jedna wspólna, niezwykle istotna kwestia – zapewnienie bezpieczeństwa finansowego. Bezpieczne zaciąganie zobowiązań wymaga umiejętności decydowania, od kogo pożyczymy pieniądze, poznania całkowitych kosztów pożyczania pieniędzy oraz dokładnego przeanalizowania umowy. Błędnie wybrany sposób zadłużenia się może spowodować, że nie będziemy w stanie spłacić naszych długów, a to może prowadzić do niebezpiecznego zjawiska, jakim jest spirala zadłużenia.

Kiedy pożyczamy pieniądze?

Wzięcie kredytu lub pożyczki wiąże się z chęcią lub potrzebą wydania w danym momencie większych środków, niż posiadamy. Decyzję o zaciągnięciu takiego zobowiązania finansowego podejmujemy m.in. z powodu braku pieniędzy na dobra konieczne lub gdy jednorazowo musimy wydać dużą kwotę (np. na zakup mieszkania czy samochodu). Pieniądze, które pożyczymy, trzeba będzie spłacić, i to z odsetkami. Dlatego oprócz dokładnego rozważenia ofert związanych z zaciąganiem zobowiązań finansowych musimy ocenić, czy będzie nas stać na płacenie comiesięcznych rat w celu terminowej spłaty kredytu lub pożyczki.

Kredyt a pożyczka

Często zdarza się, że słowa „pożyczka” i „kredyt” traktujemy jako synonimy. W przypadku kredytu również pożyczamy pieniądze – stąd naturalne wydaje się używanie tych słów wymiennie. Jednak z prawnego punktu widzenia pojęcia te określają dwie różne formy pożyczania pieniędzy.

W przypadku pożyczki będziemy mieć do czynienia z pożyczkodawcą (czyli osobą lub firmą, która udziela pożyczki) oraz pożyczkobiorcą (czyli stroną, która otrzymuje pożyczkę). Pożyczkodawca w umowie o udzielenie pożyczki zobowiązuje się do przekazania określonej sumy pieniędzy (lub rzeczy) pożyczkobiorcy, który zobowiązuje się do oddania należności. Umowę pożyczki regulują przepisy Kodeksu cywilnego.

W umowie kredytu stroną udzielającą kredytu zawsze będzie bank. Kredytobiorca otrzymuje pieniądze na określony cel, który jest zapisany w umowie (tzn. może korzystać z pieniędzy tylko na warunkach zapisanych w umowie). Musi spłacić kredyt wraz z należnymi odsetkami oraz prowizją za jego udzielenie. Umowę kredytu reguluje Prawo bankowe.

Różnice między kredytem a pożyczką:

- a. pożyczki może udzielić każdy, natomiast kredytu udziela wyłącznie bank lub spółdzielcza kasa oszczędnościowo-kredytowa (SKOK);
- b. pożyczać można zarówno pieniądze, jak i przedmioty, natomiast przedmiotem kredytu są pieniądze;
- c. udzielenie pożyczki nie musi być odpłatne, natomiast udzielenie kredytu zawsze wiąże się z opłatami (w postaci oprocentowania i/lub prowizji);
- d. umowa pożyczki zawierana jest, jeśli pożyczana kwota przekracza 500 zł; umowa kredytowa ma formę pisemną bez względu na kwotę;
- e. kredyt jest zawsze udzielany na określony cel (np. kupno mieszkania czy budowę domu), a bank kontroluje, na co są przeznaczone pieniądze z kredytu i czy wydatki są zgodne z umową; pożyczkobiorca nie musi informować pożyczkodawcy, na co przeznaczy pożyczone środki;
- f. czas przyznawania pożyczki jest krótki, a formalności prostsze; w przypadku kredytu procedury mogą trwać dłużej, a formalności i wymagania mogą być trudniejsze;
- g. zarówno kredyt, jak i pożyczkę można spłacić wcześniej w całości lub częściowo; zawsze należy się upewnić, jakie są warunki wcześniejszej spłaty określone w umowie.

Starając się o kredyt czy pożyczkę (kiedy bierzemy ją w banku), musimy mieć zdolność kredytową, czyli możliwość spłacenia kredytu w terminie ustalonym w umowie. Bank, oceniając zdolność kredytową, bierze pod uwagę m.in. dochód uzyskiwany przez osobę, która chce wziąć kredyt, szacunkowe koszty utrzymania oraz zaciągnięte przez nią inne kredyty, udzielone poręczenia kredytów oraz zadłużenie na kartach kredytowych. Rozpatrując wniosek o kredyt, bank sprawdza historię kredytową w Biurze Informacji Kredytowej.

Szczególnym rodzajem pożyczki są szybkie pożyczki krótkoterminowe, czyli tzw. chwilówki. Są udzielane przez firmy pożyczkowe nazywane parabankami. Chwilówki są zwykle udzielane na okres do 30 lub 60 dni. Wniosek o chwilówkę można złożyć w siedzibie instytucji pożyczającej, przez internet czy telefonicznie. Procedury i formalności trwają bardzo krótko, wystarczy dowód osobisty (nie jest wymagane np. zaświadczenie o zarobkach). Kwota, która może być pożyczona, to zazwyczaj od kilkudziesięciu do kilku tysięcy złotych. Łatwość zaciągania tego typu pożyczek oraz brak oceny zdolności do spłaty mogą sprawić, że pożyczkobiorca zaciągnie zobowiązanie za duże w stosunku do jego finansowych możliwości. Czas na spłacenie chwilówki jest bardzo krótki, a jej zwrocenie wraz z odsetkami może być niemożliwe w wymaganym terminie. Instytucje udzielające chwilówek bardzo szybko dochodzą swoich roszczeń, a nawet drobne opóźnienie w spłacie generuje duże koszty. Osoba, która w sposób nieprzemyślany zdecyduje się na wzięcie chwilówki (gdyż np. nie ma zdolności kredytowej w banku) i nie spłaci jej w terminie, naraża się na to, że jej dług bardzo szybko wzrośnie do znacznego poziomu. Jeżeli zdecyduje się zaciągnąć kolejną chwilówkę, jej sytuacja pogorszy się jeszcze bardziej – zobowiązania powiększą się, a na ich spłacenie pozostaje z reguły bardzo mało czasu.

Biuro Informacji Kredytowej

Biuro Informacji Kredytowej (BIK) gromadzi informacje dotyczące zobowiązań kredytowych i ich spłacania. W BIK-u znajduje się cała nasza historia kredytowa – dane dotyczące wszystkich zaciągniętych kredytów włącznie z zadłużeniem na kartach kredytowych. Historia kredytowa jest aktualizowana przynajmniej raz w miesiącu. BIK został utworzony przez Związek Banków Polskich oraz banki w 1997 r.

Najpopularniejsze rodzaje kredytów

Rodzaj kredytu zależy od tego, na co chcemy przeznaczyć otrzymane środki. Do najpopularniejszych rodzajów kredytów należą:

- **Kredyt hipoteczny.** Celem pożyczania pieniędzy od banku jest zakup mieszkania lub budowa domu. Taki kredyt jest zobowiązaniem na wiele lat, a zabezpieczeniem kredytu jest najczęściej ustanowienie tzw. hipoteki.
- **Kredyt konsumpcyjny.** Pożyczone środki służą do sfinansowania określonych wydatków kredytobiorcy (np. kupna samochodu). Zabezpieczeniem są zazwyczaj dochody kredytobiorcy, a okres spłaty jest krótszy niż w przypadku kredytu hipotecznego i może wynosić od kilku miesięcy do kilku lat.
- **Kredyt inwestycyjny.** Środki pochodzące z kredytu są przeznaczane na inwestycje, czyli powiększanie majątku kredytobiorcy – np. na zakup akcji na giełdzie..
- **Kredyt konsolidacyjny.** Jest to połączenie kilku kredytów w jeden, co może prowadzić do obniżenia miesięcznej raty (suma kilku wcześniej płaconych rat jest wyższa niż jedna skonsolidowana rata).

Kredyt może otrzymać wyłącznie osoba pełnoletnia.

Co składa się na koszt kredytu lub pożyczki?

Kredyt zawsze jest oprocentowany. Pożyczka z reguły jest oprocentowana, ale nie musi, jeśli zdecydują o tym obie strony umowy. Jeżeli pieniądze pożyczamy w rodzinie, np. od rodziców, często jest udzielana na podstawie umowy słownej. Najprawdopodobniej nie będzie wtedy oprocentowana. Pożyczki zaciągane w instytucjach finansowych zawsze wiążą się z ponoszeniem kosztów w postaci oprocentowania i/lub prowizji.

Na koszt kredytu składają się comiesięczne odsetki, które zależą od aktualnego oprocentowania kredytu. Stanowi ono sumę dwóch elementów: wysokości stawki bazowej (którą jest najczęściej WIBOR) oraz marży określanej przez bank. WIBOR jest uśrednionym oprocentowaniem kredytów na rynku międzybankowym, a jego wysokość wiąże się z poziomem stopy referencyjnej, ustalonej przez Radę Polityki Pieniężnej. Marża zastosowana przez bank zależy od różnych czynników, np. od wkładu własnego (w przypadku kredytów hipotecznych), kwoty kredytu czy okresu kredytowania oraz posiadania innych produktów z oferty banku. W przypadku niektórych kredytów dodatkowym kosztem może być prowizja oraz opłata przygotowawcza. Innym wydatkiem związanym z kredytem jest ubezpieczenie (np. na życie, na wypadek utraty pracy czy ubezpieczenie nieruchomości). Wszelkie koszty, które kredytobiorca musi ponieść w związku z podpisaniem umowy o kredyt – oprocentowanie nominalne kredytu, prowizja oraz koszty usług dodatkowych, tj. ubezpieczeń, niezbędne do otrzymania kredytu lub otrzymania kredytu na określonych warunkach – składają się na całkowity koszt kredytu. Jeśli sumę tych kosztów odniesiemy do kwoty kredytu w przeliczeniu na rok, otrzymamy rzeczywistą roczną stopę oprocento-

Hipoteka

Ustanowienie hipoteki oznacza, że nieruchomość jest zabezpieczeniem dla banku na wypadek, gdybyśmy przestali spłacać kredyt. Jednocześnie wciąż pozostajemy właścicielami nieruchomości, a hipoteka (jeśli terminowo spłacamy kredyt) jest jedynie zapisem w księdze wieczystej i wygasa w momencie spłacenia kredytu.

wania, czyli RRSO. Im wyższy poziom RRSO, tym wyższy jest faktyczny koszt kredytu. Z reguły jest tak, że im łatwiej uzyskać kredyt czy pożyczkę, tym wyższy jest ich koszt. Na koszt pożyczki składają się: nominalna stopa procentowa, prowizja za udzielenie pożyczki oraz dodatkowe opłaty, którymi mogą być: ubezpieczenie, opłaty za nieterminową spłatę czy opłata przygotowawcza (za przygotowanie wniosku). Koszty pożyczki są najczęściej wyższe niż koszty kredytu. Jest to spowodowane wyższą marżą, oprocentowaniem czy opłatami.

Nominalna stopa oprocentowania kredytu/pożyczki

$$\text{Nominalna stopa oprocentowania} = \text{WIBOR} + \text{marża}$$

Nominalna stopa oprocentowania kredytu jest podawana w skali roku.

Rzeczywista roczna stopa oprocentowania kredytu/pożyczki

$$\text{RRSO} = \text{WIBOR} + \text{marża} + \text{wszystkie koszty dodatkowe}$$

Zauważmy, że konstrukcja wskaźnika RRSO umożliwia nam łatwe porównanie kosztów różnych rodzajów kredytów i pożyczek, o różnych sumach i zaciąganych na różne okresy. W ten sposób różnorodne oferty kredytowe i pożyczkowe stają się porównywalne z punktu widzenia całkowitych kosztów związanych z zadłużeniem.

Czym kierować się w wyborze oferty pożyczki lub kredytu?

Gdy podejmujemy decyzję o pożyczce lub kredycie, pierwszą rzeczą, którą należy zrobić, jest analiza ofert dostępnych na rynku. Musimy zwrócić uwagę nie tylko na oprocentowanie, ale także na inne koszty, tj. całkowity koszt kredytu lub pożyczki – RRSO. Kiedy już wybierzemy ofertę, powinniśmy dokładnie przeczytać umowę. Jeżeli znajduje się w niej zapis, którego nie rozumiemy, poprośmy o wyjaśnienie. Gdy uznamy, że zapisy są dla nas niezrozumiałe, zbyt skomplikowane, lepiej zrezygnować z takiej oferty. Jeśli po podpisaniu umowy doszliśmy do wniosku, że chcemy się z niej wycofać, pamiętajmy, że mamy prawo odstąpić od niej w ciągu 14 dni od daty zawarcia. Wówczas musimy zwrócić otrzymaną od banku kwotę wraz z odsetkami należnymi za okres, w którym z niej korzystaliśmy. Takie samo prawo odstąpienia od umowy przysługuje przy wzięciu pożyczki.

Gdy już weźmiemy kredyt lub pożyczkę, musimy dbać o to, żeby każdą ratę spłacać w terminie – nieterminowa spłata zobowiązań powoduje naliczenie karnych odsetek i może prowadzić do obniżenia zdolności kredytowej, a przede wszystkim do rozwiązania umowy przez kredytodawcę. Jeżeli spłacamy swoje zobowiązania terminowo, budujemy wiarygodność. Powinniśmy również pamiętać o tym, żeby na bieżąco sprawdzać wysokość rat, które musimy zapłacić (może się ona zmieniać z miesiąca na miesiąc). Wysokość raty jest powiązana ze stopą referencyjną Narodowego Banku Polskiego. Jeśli Rada Polityki Pieniężnej zdecyduje o obniżeniu lub podwyższeniu stopy referencyjnej, wysokość raty się zmieni. Monitorowanie wysokości stopy referencyjnej pozwoli uniknąć wprowadzania zmian w zaplanowanym budżecie domowym z powodu wzrostu wysokości raty.

Poduszka finansowa – pieniądze na czarną godzinę

Poduszką finansową nazywamy naszą rezerwę finansową do wykorzystania w razie nieprzewidzianych zdarzeń pociągających za sobą dodatkowe wydatki. Tymi zdarzeniami mogą być np.: choroba, wypadek czy utrata pracy. Zwyczajowo przyjmuje się, że poduszka finansowa, która zapewnia minimum bezpieczeństwa, to kwota odpowiadająca sumie co najmniej trzech miesięcznych wynagrodzeń. Utracenie źródła utrzymania czy pojawienie się dodatkowych, nieprzewidzianych wydatków może spowodować, że nasze dochody nie wystarczą na pokrycie bieżących zobowiązań. Jeżeli w takich sytuacjach nie będziemy mieli poduszki finansowej, możemy być zmuszeni do zaciągania zobowiązań, aby pokryć niespodziewane wydatki. Jeśli nasze obciążenia finansowe będą wyższe niż możliwości spłaty, możemy doprowadzić do niewypłacalności i spirali zadłużenia.

Spirala zadłużenia

Niewypłacalność wiąże się z nierozsądnym zarządzaniem budżetem. Do czynników, które mogą prowadzić do niewypłacalności, należą:

- brak wiedzy na temat zarządzania budżetem, finansów i bankowości,
- lekkomyślne wydawanie pieniędzy (bez dostosowania wydatków do otrzymywanego dochodu),
- brak oszczędności,
- nierozważne zaciąganie długów – pożyczek i kredytów.

Lekkomyślne zaciąganie zobowiązań może spowodować, że nie tylko staniemy się niewypłacalni, ale także wpadniemy w spiralę zadłużenia. Może się to zdarzyć, gdy rozrzutnie wydajemy pieniądze, nie potrafimy oszczędzać i przestajemy kontrolować budżet domowy. Wówczas – aby go ratować – zaciągamy dług. Niestety, jeśli nie uczymy się na swoich błędach i popełniamy kolejne, nie wystarcza nam środków na spłatę rat, więc zaciągamy kolejną pożyczkę. Gdy spłacamy jedne pożyczki za pomocą następnych, zamiast stopniowo pozbywać się zaciągniętych zobowiązań finansowych, stajemy się coraz bardziej zadłużeni. Dlatego właśnie zjawisko to nazywano spiralą zadłużenia – jest to sytuacja, w której jedne długi spłacamy kolejnymi.

W spiralę zadłużenia łatwo wpaść, ale zdecydowanie trudniej się z niej wydostać. Dlatego lepiej nauczyć się tak zarządzać swoim budżetem, by nie zaciągać zbyt wielu zobowiązań. Co można zrobić, aby wyjść ze spirali zadłużenia? Wspomnieliśmy o kredycie konsolidacyjnym, dzięki któremu można połączyć zobowiązania i zapłacić ratę niższą od sumy rat wynikających z poszczególnych zobowiązań. Można również złożyć w banku wniosek o tzw. restrukturyzację długu, czyli wynegocjować nowe warunki spłaty zobowiązań (m.in. wydłużenie okresu spłaty kredytu czy czasowe zawieszenie spłacania rat). Jeśli bank nie zgodzi się na przyznanie kredytu konsolidacyjnego lub restrukturyzację długu, ostatnią możliwością jest ogłoszenie upadłości konsumenckiej, która powoduje zlicytowanie części majątku dłużnika na poczet spłaty zaciągniętych zobowiązań.

Zadania dla uczniów

1. Zadanie w klasie

Młody człowiek otrzymuje kieszonkowe w wysokości 80 zł miesięcznie. Wie, że w grudniu będzie miała premierę wymarzona gra komputerowa, a jej cena wyniesie 150 zł. Jednocześnie jest świadomy, że tuż przed świętami będzie na nią bardzo dużo chętnych – będzie musiał szybko ją kupić lub zamówić. Właśnie zaczyna się listopad i ma na nią odłożone 100 zł. Brakującą kwotę chce odłożyć z listopadowego i grudniowego kieszonkowego, które otrzymuje zawsze 10. dnia miesiąca. Niespodziewanie okazuje się, że gra została wydana przedpremierowo już 1 listopada. Co może zrobić, żeby kupić grę wcześniej?

2. Dyskusja w klasie

W jakich sytuacjach częściej są zaciągane pożyczki, a w jakich kredyty?

3. Dyskusja w grupie

Wyobraźcie sobie, że posiadacie kredyt w wysokości 20 tys. i macie możliwość spłacenia go wcześniej bez poniesienia dodatkowego kosztu. Wasze oszczędności wynoszą 25 tys. i jest to Wasza poduszka finansowa. Omówcie, co przemawia za całkowitym spłaceniem kredytu z oszczędności, a jakie są argumenty przeciw temu.